

„A GYERMEK ÉVSZÁZADA”* — A NEMZETKÖZI JOGI GYERMEKVÉDELEM ÜGYE MAGYARORSZÁGON A 20. SZÁZADBAN

KOVÁCS-SZÉPVÖLGYI ENIKŐ

A HUN-REN-ELTE
Jogtörténeti Kutatócsoport
blogja

A SZERZŐ:

DR. KOVÁCS-SZÉPVÖLGYI ENIKŐ

A HUN-REN-ELTE

JOGTÖRTÉNETI KUTATÓCSOPORT
TUDOMÁNYOS SEGÉDMUNKATÁRSA
SZEPVOLGYIENIKO@GMAIL.COM

2024. december 16.

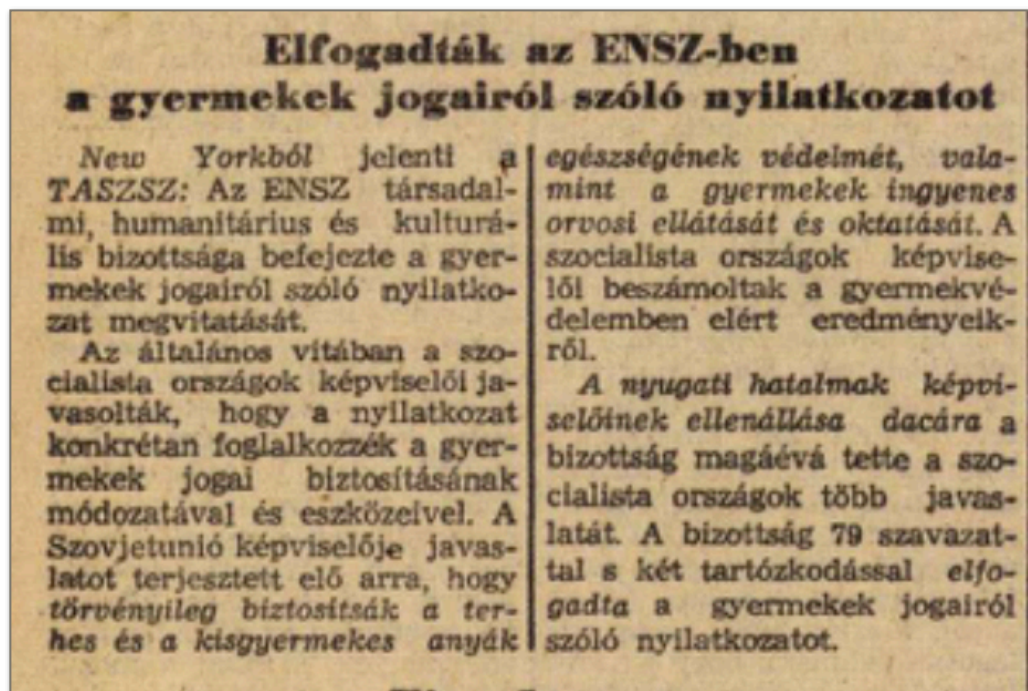
A gyermekek jogainak nemzetközi jogban történő elismerése felé vezető úton fontos szerepe van két soft law jellegű – azaz kötelező erővel nem bíró – dokumentumnak. A Genfi Szózat (1924) és a Gyermekek jogairól szóló deklaráció (1959) mérföldkövek az 1989-es Gyermekek jogi egyezmény megszületését megelőzően, hiszen univerzális szinten kizárólag a gyermekekre fókuszálva fogalmaztak meg feladatokat az államok, a civil társadalom és minden egyén számára. E bejegyzésben röviden azt tekintjük át, hogy miként alakult a három említett nemzetközi jogi dokumentum magyarországi fogadtatása, a magyar – belső – jogi szabályozásban milyen reflexiók figyelhetők meg.

A Genfi Szózat „[j]elentősége abban áll, hogy mintegy programot ad az egyes államok törvényhozásának a gyermekvédelmi alaptörvény ki-

dolgozására.”¹ A Szózatot az International Save the Children Union (magyar fordításban Nemzetközi Gyermekekmentő Szövetség)² fogadta el 1923-ban. A szervezet megalakításában oroszánrésze volt Eglantyne Jebbnek, a Save the Children Fund szervezet megalapítójának.³ Jebb az első világháború gyermekeket érintő hatásaira figyelemmel végzett humanitárius munkát és aktívan közreműködött abban, hogy a Genfi Szózatot a Népszövetség is támogassa. A dokumentum elfogadására 1924. szeptember 24-én került sor a nemzetközi szervezeten belül azzal a céllal, hogy a Népszövetség tagjai az alapelvek mentén alakítsák ki saját nemzeti szabályozásukat.⁴ Magyarország 1924. október 9-én, ünnepélyes keretek között írta alá a dokumentumot, a Parlamentben tartott rendezvény során beszédet mondott Jebb és a dokumentum magyar fordítását készítő Apponyi

Albert is.⁵ A Genfi Szózat felhívta a nemzetközi közösség figyelmét a gyermekek különösen kiszolgáltatott helyzetére és feladatokat határozott meg „az emberiség, minden nemzet, minden nő és férfi számára”.⁶ A Szózat értelmében a gyermekek számára biztosítani kell azokat a forrásokat, amik hozzájárulnak egészséges fejlődésükhöz. Gondoskodni kell az éhezőről, a beteg, és a fejlődésben visszamaradott gyermekekről, a gyermekkorú bűnelkövetők rehabilitációjáról, továbbá az árva gyermekek védelméről és megsegítéséről. Válság esetén a gyermekek számára kell legelőször segítséget nyújtani és a gyermekeket mindenfajta kizsákmányolástól védeni kell.⁷

A második világháborút követően az ENSZ emberi jogi bizottsága dolgozta ki a gyermekek jogairól szóló nyilatkozattervezetet. A tervezetről a Jogtudományi Közlönyben megjelent tanulmány 1959 júniusában azt írta, hibája, hogy az magasztos elvek foglalatja és nem keletkezett számon kérhető kötelezettséget.⁸ A deklarációt 1959 októberében fogadta el az ENSZ Közgyűlése, így az jellegeből adódóan nem is bírhatott volna kötelező erővel.⁹ A dokumentum hivatkozik a Genfi Szózatra és az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatára (1948) is. A gyermekek védelmét és a jogaik biztosításának előmozdítására tett lépéseket a szülők, a civil szervezetek, a helyi hatóságok és a kormányzat feladatának fogalmazza meg.¹⁰ A gyermeki jogok minden gyermeket bármilyen megkülönböztetés nélkül megilletnek, ezen jogok

katalógusa pedig tartalmazza a gyerekek politikai-, gazdasági-, szociális-, és kulturális jogait is. A gyermekek speciális védelmet élveznek, így különösen biztosítani kell számukra a teljeskörű fejlődés lehetőségét emberi méltóságuk tiszteletben tartása mellett. A vonatkozó jogszabályok megalkotásánál a gyermekek legjobb érdekének biztosítása – angol nyelvű megfogalmazás szerint the best interest of the child – a követendő szempont. A magyar sajtó a deklaráció elfogadásának 10. évfordulója alkalmából foglalkozott többször annak tartalmával.¹¹ A Szózatot és a Deklarációt követően az ENSZ égisze alatt született meg a Gyermekek Jogairól szóló Egyezmény 1989. november 20-án, amely máig a világ egyik legtöbb állam által és leggyorsabban ratifikált nemzetközi jogi egyezménye. Szemben a korábbi dokumentumokkal, az Egyezmény már a tagállammal szemben tartalmaz számon kérhető kötelezettségeket.¹²

Az Egyezményt 1990. március 14-én írta alá az ENSZ állandó magyar képviselője. Az Egyezmény elfogadásáról 1991. szeptember 9-én határozott az Országgyűlés, ezt követően a Magyar Köztársaság általi elfogadást célzó állásfoglalást október 7-én helyezték letétbe az ENSZ-nél és az Egyezmény november 6-án pedig hatályba lépett Magyarország vonatkozásában. Az Egyezmény ratifikálásakor hatályos szabályozás értelmében az általánosan kötelező magatartási szabályt tartalmazó nemzetközi egyezmény nemzeti szabályozásba történő implementálására is szükség volt az egyezmény tartalmának megfelelő szintű jogszabályban, ez esetben törvényben történő kihirdetésével.¹³ Ennek a kötelezettségnek eleget téve a magyar törvényhozás 1991. november 12-én fogadta el az Egyezmény kihirdetéséről szóló törvényt.¹⁴ A törvényjavaslatához sem egyéni, sem bizottsági módosító javaslat nem érkezett; az Egyezményt egyébként Magyarország az ahhoz fűzött fenntartás nélkül fogadta el.¹⁵

Az Országgyűlés szociális, családvédelmi és egészségügyi bizottságának előadója felhívta a figyelmet arra, hogy az Egyezmény belső jogba történő átültetése céljából 147 jogszabály jövőbeli módosítása vált szükségessé, így az Egyezményben meghatározott kötelezettségek teljesítése érdekében a jogalkotónak is akadt bőven dolga. Az emberi jogi, vallásügyi és kisebbségi bizottság előadója ezzel együtt két fontos tényre mutatott rá az

Egyezmény ratifikálását érintően: egyfelől az ország nemzetközi jogrendbe kapcsolódása indokoltá tette az Egyezményhez való csatlakozást, és másfelől a gyermek, illetve az ifjúság számára azzal a reménnyel kecsegtetett, hogy a ratifikálást és végrehajtást követően Magyarország „jobb”, azaz a gyermekeket megfelelően védelmező helyé válik.¹⁶ A gyermekjogi mozgalom 20. századi kiemelkedő nemzetközi jogi dokumentumai a magyar állam részéről is elismert és elfogadott forrásokká váltak.

Hivatkozások:

- * Utalás Ellen Key A gyermek évszázada című, magyar fordításban 1976-ban megjelent művére. Key, Ellen: A gyermek évszázada. Ford. Szilágyi Pál. Budapest, 1976. Tankönyvkiadó Vállalat.
- ¹ Sz. N.: Csütörtökön lesz a gyermekvédő intézmények kongresszusának díszülése. Nemzeti Ujság, 1924. 211. sz. 10. p.
- ² V. F.: Európa szegény gyermekeinek megmentése. Budapesti Hírlap, 1923. 30. sz. 3. p.
- ³ Kerber-Ganse, Waltraut: Eglantyne jebb a pioneer of the convention on the rights of the child. International Journal of Children's Rights, 2015. 2. sz. 272-282. p.
- ⁴ Kerber-Ganse 2015. 278. p.
- ⁵ Sz. N.: Európa azt reméli, hogy Magyarország úttörője lesz egy új, jobb civilizációnak. Az Ujság, 1924. 210. sz. 4. p.
- ⁶ Stornig, Katharina: Geneva, 1924: The Geneva Declaration of the Rights of the Child. In: Klose, Fabian – Palen, Marc – Paulmann, Johannes – Thompson, Andrew (eds.): Online Atlas on the History of Humanitarianism and Human Rights. 2015. Elérhető: <https://hhr-atlas.ieg-mainz.de/articles/stornig-geneva>. (2024.05.22.).

⁷ Geneva Declaration of the Rights of the Child. Adopted 26 September, 1924, League of Nations.

⁸ Vitányi Béla: A fiatalok védelme a nemzetközi jogban. In: Jogtudományi Közlöny, 1959. 6. sz. 308. p.

⁹ Sz. N.: Elfogadták az ENSZ-ben a gyermekek jogairól szóló nyilatkozatot. In: Magyar Nemzet, 1959. 257. sz. 2. p.

¹⁰ Declaration of the Rights of the Child. Adopted by UN General Assembly Resolution 1386 (XIV) of 10 December 1959.

¹¹ Sz. N.: A gyermekek jogainak az éve. In: Magyar Nemzet, 1969. 7. sz. 1. p.

¹² Lux Ágnes: A gyermekek jogai. In: Jakab András – Fekete Balázs (szerk.): Internetes Jogtudományi Enciklopédia. 6. p. Elérhető: <http://ijoten.hu/szocikk/a-gyermekek-jogai> (2024. 10. 30.)

¹³ A jogalkotásról szóló 1987. évi XI. törvény 2. §, 16. § (1) bek.

¹⁴ A Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1991. évi LXIV. törvény.

¹⁵ Lásd a Gyermekek jogi egyezményhez fűzött fenntartásokat: https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=IV-11&chapter=4 (2024. 11. 09.)

¹⁶ Országgyűlési napló, 1991. évi őszi ülésszak, 1991. szeptember 2. hétfő, az őszi ülésszak 1. napja, 144. p.

Képek elérhetősége:

1. oldal: Hír – a gyermekek jogairól szóló nyilatkozat elfogadása. Forrás: Pest Megyei Hírlap, 1959. 247. sz. 2. p.
2. oldal: Apponyi Albert készítette a Genfi Szózat magyar fordítását. Forrás: <https://konyvtar.parlament.hu/apponyi-albert>
Letöltés ideje: 2024. november 5.